

TL 2037 Türklerin Moğol ve Tunguz Kökenli Komşuları

Öğretim Üyesi: Dr. Öğr.Üyesi Mustafa Can Teziç

6. Hafta.

Geleneksel Evenk Toplumunda Sosyal Yapı

Evenklerin geleneksel aile yapısı egzogami üzerine kurulmuştur ve bu anlayış içerisinde gelişen Evenk toplumunda farklı bir aile anlayışı gelişmiştir.

Evenk dilinde anne “*Eni*” baba ise “*Amin*” anlamına gelen kelimeler ile karşılık bulur. Fakat hem anne için hemde annenin kardeşi için “*Negine*” kelimesinde kullanılmaktadır.

Evenklerde aile için özel bir kelime bulunmamaktadır. Ev için “*Dyu*” veya “*Dyugan*” (*Domajniye*) gibi çum sakinlerini karşılayan kelimeler mevcuttur. Bu terimlerin dışında Evenk toplumuna özgün ve çok çocuğu olan kadın (*mnogo detnaya jenşina*) anlamına gelen “*Hur-huru*” ve “*Budıbu*” terimlerde Evenk dilinde mevcuttur. Bu terimlerden “*Budıbu*” çok yavrusu olan ayı (*medveditsa s medveşami*) içinde kullanılır.

Bu terimlerin dışında Evenk toplumunda aile ve topluluk anlamı içeren bir başka terim ise “*Tege*” kelimesidir. Bu kelime sırası ile (Kendi – *svoy*, insan – *çelevek*, insanlar – *lyudi*, aile – *sem’ya*, boy – *rod*, halk – *narod*, yabancı kabile – *çujoye plemya*) anlamlarını taşır. Örnek olarak Pod Kamenaya Tunguska nehrinden bir evenk boyu için Nijneya Tunguska nehir havzasındaki başka bir Evenk boyu “*Tege*” yabancı boy (*Çujoy rod*) olarak algılanmaktadır.

XVII ve XX yüzyıl bilinen en eski araştırmalara göre Evenkler büyük aile grupları halinde yaşamaktadırlar. Örneğin: bir Evenk ailesinde bir veya iki balıkçı, yine bir veya iki avcı bulunurken her ailede yine demirci, şaman ve ok – yay gibi silahları yapan bir usta mevcuttur.

Aile içerisinde küçükler büyüklere itaat ederken, ailenin yaşlı fertleri ise küçükleri kollamakla yükümlü idiler.

Yukarıda da belirtildiği gibi aile egzogami üzerine kurulmuştur ve iki aile arasında evlilik ilişkisi varsa evlilik kesinlikle yasaktır. Gençler arasında evliliğin gerçeğe bilmesi için yedi ila on kuşak boyunca arada akrabalık bağının olmaması gerekmektedir. Fakat yapılan farklı çalışmalarda bu sayı farklı bölgelerde dört ila on kuşak arasında değişmektedir.

Egzogami prensibi üzerine kurulu bir yaşam süren Evenkler, göçebe bir yaşam tarzı çerçevesinde karşılaştıkları farklı boylar ile evlilik yolu ile genişleyebilmektedirler. Farklı köklerden gelen iki aile evlilik yolu ile birleşir.

Kışı tek başlarına geçiren aileler yazın gelmesi ile birleşmekte ve birlikte daha uygun arazilere göç etmeye başlamaktadırlar. Evenkler bu şekilde bölgesel topluluklar oluşturmaktadırlar.

Yaz aylarında bir birine yakın olan boylar beraber göç etmedikleri zaman ise, boylar arasında ziyaretler görülmektedir. Genellikle avcılarının yapmış oldukları ziyaretlerde hediyeler alıp verilmekte, bunun yanı sıra boylar arasında değiş tokuşlar yapılmaktadır. Gruplar arasında yapılan değiş tokuşlar genellikle Evenkler için yaşamsal öneme sahip olan geyiklerin alınıp verilmesi etrafında yoğunlaşır.

Yasaklar, değiş tokuş, çeşitli kararların alınması ise yönetici boy tarafından belirlenir.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2014). Evenklerin Toplumsal ve Siyasal Dönüşümleri. *Siberian studies (SAD)*, 2(5), s. 75-96.

Yardımcı Kaynaklar

Atknine V (1997) *The evek' Language from the Yen'ses' to Sakhalin* // Northern Minority Languages: Problems of Survival *Senri Ethnological Studies* (44) ss 109-121.

Narodı Sibiri, (1956) Pod Obşey Redaktsiey: S.P. Tolstova çelena - korrespondenta an SSSR, Narodı Mira Etnografiçeskiye oçerki, Moskva, Leningrad: İzdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, S 701-741.

Sirina A.A. (2012) *Evenki i Evenı v sovremennom mire - Samosoznaniye, prirodopl'zovaniye, mirovozzreniye*, Moskva: İzdatel'skaya firma «Vostoçnaya literatura».

Tugolukov V.A. (1980) *Etniçeskiye korni tungusov*, otvetstvenniy redaktor I.S. Gurviç, Enogenez narodov severa, Moskva: İzdatel'snvo «Nauka» Akademiya nauka SSSR, institut etnografii imeni N.N. Mikluho-maklaya.